

assenyalar-hi les possibilitats, delimitades per la mateixa repetició en totes aquelles zones, pels detalls de la forma que hi revesteix i de la mena de llocs que hi designa; i per indicar-hi una filiació ben raonable.

El muntanyenc o geògraf del cat. central pensa sobretot en la gran mola d'*ayats* voltada de cingles, al N. de Vic i de Roda, entre els vessants del Ter i els del Fluvià. Però el nom no li ve d'aquesta mola inculta, que no interessa al pagès, el magne autor de la toponímia (com sol passar en tots els sistemes muntanyosos) sinó de les terres cultivables de l'important Mas d'Aiats que hi ha al peu (1924, 1954).

La forma masculina apareix també antigament en el NL vallespirenc que detallaré després, «bayns de *Ayats*» que Ponsich (*Top.*, 84) troba l'any 1340; i potser també més ambiguament, essent forma llatinitzada, «villare de *Ayatis*» que Alart en l'*InuLC* registra en docs. de 1327 i 1340.

Es tracta del nom antic de la vall a l'O. de Prats de Molló després coneguda per *La Presta*, amb el famós balneari; nom modern degut a una família *Preste* de grossos propietaris que hi consta bé des del S. XVI (i potser ja abans). De tota manera és probable que sota aquella terminació llatinitzada ja s'hagi d'entendre la forma femenina *Aiades*, *Ayll-*, que és la que apareix inequívoca a les altres mencions.

Car Alart, en el seu preciós *InuLC*, recollia ja «in villari de *Çes Ayllades*» d'un doc. de 1264, «as *Ayades*» en un de 1327 i «les *Allades*» el 1419. Ponsich hi afegeix encara *Les Allades* en els anys 1359, 1417, 1576 i 1716. El que veig en el *Llibre Roig* de Prats de Molló (1643) és també *Les Allades*, amb data de 1595 o bé ja combinat amb *Presta* a. 1443 (f° 152v^o). Que s'aplicava no sols a l'actual indret de *La Presta* sinó a un paratge extens ho veiem pel context que dona Alart en un altre article: «quandam *mesoveriam* ad villare de *Ayatis*» (1327); i pel fet eloqüent que se'n devia haver format un adj. gentilici *Aiader*, que quedà per a uns collets de muntanya pels quals es baixava a aquella vall. El *Llibre Roig*, còpiat del perdut *Llibre Verd* de 1305, troba així descrita la ratlla d'afrontació de la vall de Prats, després de Perafeu (PETRA FÖCIS), seguint d'O. a E.: «versus bacum ad collum inferius d'En *Ajader*, et in capite superiori de Rocha Longa ...» (f° 80v^o); encara ho vaig trobar viu, com nom de partida i collada l' *ajadé*, prop dels Banys de *La Presta*, la Farga i els Cingles de Rocallonga (1959, xxiv, 83.9).

Però en tot plegat, és *y* o *ll*? Car el dial. rossellonès manté ben separats els dos sons. Però a la pròxima vall de Molló, del vessant camprodoní (justament la que ha prestat el nom determinatiu de Prats) ja hi ha la *y* com a representant de l'antic matís «yl» de la lateral més palatalitzada (*EntreDL* I, 17ss., I, 61 etc.). I antigament això s'havia estès, en forma més o menys general, a la mateixa vall de Prats de Molló (n'aplego proves toponímiques s. v. *Teiet* = *Tellet*; damunt la *Presta* mateix hi ha el «Solà *däl muñunén*»); i els testimonis del nom en qüestió, que he detallat supra, en donen eloqüent testimoni, amb llur intermitència tan

repetida entre *yll*, *ll* i *y* o *i*.

La conclusió fonètica és que en tota aquesta agrupació de noms tenim la complexa *yl* o *ll* ultra-palatal, no pas una *-j-* originària; que en cat. hauria hagut de donar *-j-* (*-ž-*), tant a la zona Vic-Ripoll com en el Vallespir.

En aquella tenim altres aparicions d'aquest topònim. *Pla de les ayádes* dins la Serra d'Alpens-Matamala, arran ja del Lluçanès, immediat O. de Puig-Cornadó, entre aquest i Coll de Soler (1954, LI xii, 171). També encara en te. de Les Llosses, però molt més al N. (una dotzena de k., amb fondes valls entremig), el Coll d'*ayádes*, al N. de St. Esteve de Vallespirans (LI xii, 168); i crec recordar-ne un altre més al S. de tots dos (cap a Orís?, no comprovable).

En fi a Bna. i tot hi havia hagut el carrer de *l'Allada* (on vivia el majoral dels forners, Maldà, C. *Sastre* II, 79). Vall d'*Aylades*, a. 1340, te. Móra (Cp. *Entença*, 28r).

De què és derivat tot això?, no és pas clar (però sí que és impossible i ridícul que vingui del francès *les allées*, com em digué mant instituteur francès). El primer antuvi de l'erudit ciutadà fou creure que no podia ser-ho del nom del bulb, l'*all* hortícola. A mesura que avançava en l'acoblament de la toponímia rural, he vist que no era tan difícil de suposar-ho. Sovint els derivats d'*ALLIUM* (cat. ant. *ayl*, cat. or. i bal. *ái*) apareixen lluny de les planes cultivades.

Un altre paratge de nom semblant a l'alta Cerdanya, serres amunt d'Er, prop de Corrubí (d'on davalla la *Canal de l'Hort*) (xxiii, 18.1, 18.2). Puig dels *Alls* (*dæz ájs*), a l'escarida costa NO. d'Eivissa. Collet dels *Alls* vora La Llèdua a la part més apartada i deserta del vast terme de Morella (xxvii, 186.19). La Cova dels Tres *Alls* en el Priorat, dalt del Molar (xiii, 47.5). I així com veiem aquell *Aiader*, en el Maestrat trobem un Mas de *l'Aller* (*lalé*) dalt de Cervera (xxviii, 122.24); més a muntanya dins aquell extens terme anotava jo un *Mas de l'Allero* d'aire més mossàrab, xxviii, 120.4 (el que l'IGC situa a 00' x 25'). Portal de *l'alèro* a les valls de Segó (dins el poble de Faura, xxx, 14.22).

En fi no ho prenguéssim per creacions recents, puix Sant Cebrià dels *Alls* és un poblet de muntanya del Baix Empordà; documentat S. *Cipr. de Alios* a. 1064, S. C. de *Alleis* 1362 (Alsius), *Sent Sebrí des Ays* 1359 (*CoDoACA* xii, 96). S. C. *dælz ájs* va oir Casac. a la Bisbal (1920); a mi, a Calonge, S. C. *dælz ájs* (tot reconeixent que és més corrent dir-ne *Camós* o S. C. ras i curt, xxix, 199).

¿Com tants d'*alls*, lluny de les planes hortícoles, en terres altes o poc fèrtils? Però és que també hi ha una mena d'alliàcies silvestres que es fan fins en els altíssims Pirineus de la Vall de Boí, on els diuen *àles*, girant-ho en femení; retiren més aviat a les cebes, però en fan molt de cas els pastors, com el que m'informava (c. 1960). El mapa de 1976 p. p. el Consell d'Andorra hi assenyalava la Costa de *les Gran-d'alles* (<grans d'~) pujant al Port d'Envalira i al Pas de la Casa. I sembla ser la mateixa planta, o molt anàlo-